

VLATKO MILETA

RAZVOJ PRIVREDNOG SISTEMA NR KINE

Izgradnja kineskog socijalističkog privrednog sistema započeta je u uvjetima relativne nerazvijenosti. Računa se da je Kina u to vrijeme imala narodni dohodak po stanovniku samo pedesetak dolara i da se njena privreda nalazila na stupnju razvijenosti japanske privrede krajem 19. stoljeća, odnosno znatno ispod razvijenosti Sovjetske Rusije uoči prvog petogodišnjeg plana.¹

Općenito govoreći kineska se privreda najvećim dijelom naslanjala na poljoprivredu, relativno razvijenu trgovinu — koncentriranu u gradovima, i nerazvijenu industriju. Najznačajniji sektor — poljoprivreda, bila je opterećena mnogim problemima. Prije svega golemom populacijom koja je tu tražila svoju egzistenciju. Na jednog poljoprivrednog radnika dolazilo je samo 0,18 hektara obradive zemljišne površine.²

Slično nekim drugim socijalističkim državama koje su pošle putem socijalističkog društvenog razvoja i NR Kina u samom početku susrela se s problemima izgradnje materijalnih pretpostavaka socijalizma. Prevladavanje izrazite »zaostalosti kineske ekonomije«³ nametnulo se kao prijevika potreba, kao što je to bio slučaj i s promjenom naslijeđenih društvenih odnosa. Neposredne zadatke kineske socijalističke revolucije odmah nakon osvajanja političke vlasti na zasjedanju Nacionalnog komiteta Političke konzultativne konferencije (1950. godine) formulirao je Mao Ce Tung. Iznio je tezu da socijalistička država mora zauzeti »komandne pozicije« u privredi. Proširiti i učvrstiti opću kontrolu nad privrednim životom. Osigurati financijsku i poresku stabilnost. Obnoviti proizvodnju gdje god je to moguće i postepeno osigurati uvjete za primjenu planiranja u privrednom životu.

Analiza kineskog razvoja pokazuje da su ti ciljevi do 1957. godine najvećim dijelom ostvareni. Definitivno je učvršćena revolucionarna vlast. U najznačajnijim privrednim područjima ukinuto je privatno vlasništvo. Izrađen je i prvi petogodišnji plan. Ima, međutim, autora koji smatraju da se za to vrijeme Kina razvijala na osnovama godišnjih planova i da su petogodišnji planski zadaci došli do izražaja tek posljednje dvije godine.⁴

¹ Za stupanj razvijenosti prije revolucije vidi: Cheng Shih, *A Glance at China's Economy*, Peking, 1974, str. 1. O usporedbi stupnja privredne razvijenosti Kine vidi: D. Solajić, *Osnovne dileme društvenog i ekonomskog razvoja Kine*, *Socijalizam*, br. 10, 1969, str. 1276.

² *Atlas svijeta*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1961, str. 109.

³ Cheng Shih, isto djelo, str. 1.

⁴ Vidi: D. Solajić, isto djelo, str. 1277.

U svakom slučaju kineska ekonomija je u razdoblju 1953—1957. zabilježila intenzivan razvitak. Narodni dohodak porastao je za gotovo 10 milijardi dolara, a godišnja stopa privrednog rasta kretala se u visini od 8 posto.⁵ Ubrzani tempo privredne izgradnje znatnim dijelom omogućen je promjenom načina proizvodnje i povećanjem akumulacije sredstvima razvlašćene buržoaske klase. Nacionalizacijom, konfiskacijom, agrarnom reformom i drugim oblicima državne intervencije privatni sektor sveden je na minimum.⁶

U poljoprivredi Kina nije uspjela ostvariti one rezultate koje je postigla u industriji. Poljoprivreda je trebala ispuniti dva zadatka. Na jednoj strani trebala je dati takvu proizvodnju koja će osigurati prehranu rastućeg stanovništva, a na drugoj od nje se tražilo da svojom akumulacijom pomogne razvitak industrije. Ali priraštaj stanovništva stalno je anulirao povećanje proizvodnje. Dok je prvi zadatak u osnovi uspjela zadovoljiti, kod drugog je i danas u problemima.

U teškoćama poljoprivredne proizvodnje treba tražiti izvorište ekonomsko-političke koncepcije »velikog skoka naprijed«. Ta je koncepcija najprije i primijenjena u poljoprivredi, a kasnije se proširila i na druga područja.

Ekonomska politika »velikog skoka naprijed« prihvaćena je na II zasjedanju VIII Kongresa Komunističke partije Kine (svibanj 1958).⁷ Na području ekonomije i privrednog sistema politikom »velikog skoka naprijed« zacrtano je nekoliko krupnih zadataka. To su: povećanje produktivnosti rada, unapređenje poljoprivredne i industrijske proizvodnje, »podizanje« znanosti i njene tehničke primjenjivosti na svjetsku razinu. Ostvarivanju tih zadataka trebalo je pripomoći široko mobiliziranje radne snage, simultani razvoj industrije i poljoprivrede, decentralizacija upravljanja i efikasnije planiranje.

U daljnjem provođenju te politike znatno se počelo računati s ljudskim faktorom. Koncepcija »ljudskih investicija« poprimila je široke razmjere i dostigla je vrhunac u razdoblju stvaranja »narodnih komuna«. Simultani razvoj industrije i poljoprivrede na neki način specifikum je kineske ekonomije i značajno je odstupanje od dotad uvriježenog shvaćanja o načinu i putovima socijalističke izgradnje. Simultanost je došla do izražaja i u organizaciji privrednih sektora i grana. Tako na primjer, unutar industrije u odnosu između lake i teške, a u pogledu upravljanja u odnosu između lokalnih i centralnih organa itd.

Nasuprot razdoblju prvog petogodišnjeg plana, kada je vršena jaka centralizacija, u koncepciji »skokovitog razvitka« prišlo se decentralizaciji. Odlukama centralne državne vlasti na lokalne organe privredne uprave prebačeno je upravljanje i izgradnja sitne i srednje industrije. Tim procesima htjelo se postići dvije stvari. Na jednoj strani, prebacivanjem tereta izgradnje takvih poduzeća centralnim organima ostavljeno je više prostora i pružene su veće mogućnosti usredotočivanja na tešku industriju i energetiku. S druge strane, u nedostatku sredstava za dinamičniji razvoj svih segmenata proizvodnje i infrastrukture industrijska proizvodnja htjela se približiti sirovinama i potro-

⁵ Izračunato prema podacima kako ih daje B. Babić, Karakteristike ekonomskog razvitka NR Kine, Međunarodni problemi, br. 3, 1965, str. 103.

⁶ Isto djelo.

⁷ Izvještaj o radu CK KP Kine vidi u: Spoljnopolitička dokumentacija, Beograd, 1959, br. 1—2, str. 24. Neki autori tvrde da je politika »velikog skoka naprijed« prihvaćena u jesen spomenute godine. Usporedi, M. Draškić, Jedna burna decenija unutrašnjeg razvoja NR Kine, Encyclopaedia moderna, br. 5, 1967, str. 238.

šačima. Posrednim putem time se htjela intenzivirati i poljoprivredna proizvodnja. Uglavnom, stvaranjem mnoštva sitnih i srednjih proizvodnih jedinica htjeli su se postići oni rezultati koje nije mogla dati krupna industrija.

U sklopu svih tih promjena u poljoprivredi je započeo proces osnivanja »narodnih komuna«. Za potpunije shvaćanje »narodnih komuna« treba istaći da je u prvim godinama socijalističkog preobražaja agrarnom reformom seljacima dijeljena zemlja na obrađivanje. Kasnije se vodila privredno-politička akcija za objedinjavanjem seljačkih posjeda u zadruga. U kasnijoj fazi sve je to objedinjeno u »narodnim komunama«. Rezolucijom o osnivanju, komune su proglašene novom općom formom društvene strukture na području poljoprivrede. U komuni su objedinjene sve funkcije proizvodnje i javnog života. Međutim, s »narodnim komunama« stvari nisu tekle kako je to prvobitno zamišljeno. Zbog toga su bile predmetom rasprave najviših partijskih tijela. O njima se raspravljalo u nekoliko navrata. Prvi put već u jesen iste godine kad su osnovane. Centralni komitet poduzeo je tada prve korektivne mjere. Iako se u rezoluciji s tog zasjedanja ističe da su komune pokazale put kako da se industrijaliziraju određena područja i s kolektivnog vlasništva pređe na svenarodno vlasništvo, ipak su poduzete mjere da se široki zamah osnivanja »narodnih komuna« svede u realne okvire.

U tim korektivnim mjerama seljacima je ponovno vraćena okućnica i sitna sredstva za proizvodnju, dok je drugim kategorijama stanovništva dozvoljeno bavljenje »sporednim djelatnostima«, pod uvjetom da se time ne vrši eksploatacija drugih ljudi. Takav režim praktično je ostao do danas. Spomenuta prava zagwarantirana su i novim kineskim Ustavom (iz 1975. godine). Tu se navodi da se kineski privredni sistem naslanja na dva temeljna oblika vlasništva: socijalističko vlasništvo čitavog naroda i socijalističko vlasništvo radnog naroda. Samo iznimno, odlukom države, može se dopustiti nepoljoprivrednim radnicima bavljenje određenim djelatnostima, odnosno poljoprivrednim radnicima obrađivanje manjih zemljišnih površina za osobne potrebe i bavljenje ograničenom dopunskom proizvodnjom.¹⁰

Ekonomska politika »velikog skoka naprijed« pored zapaženih rezultata imala je značajnih nedostataka. Zapaženi uspjesi postignuti su u metalurgiji, strojogradnji i energetici. U poljoprivredi je međutim došlo do stagnacije. Disproporcije u kineskoj privredi nametnule su potrebu revidiranja te politike.¹¹ Politika »usklađivanja« sve je više izbijala u prvi plan. Prvi put nakon revolucije poljoprivreda je istaknuta osnovom narodne privrede, a industriji je stavljeno u zadatak da poljoprivredi maksimalno pomaže. Za taj odnos uspostavljena je krilatica o »poljoprivredi kao temeljnoj i industriji kao vodećoj djelatnosti«.¹²

Ekonomska politika usklađenog privrednog razvoja nastala je kao skup privremenih mjera za otklanjanje privrednih depresija i uspostavljanje poremećene privredne ravnoteže. U praktičnom provođenju očitovala se u sma-

⁸ Narodne komune počele su se osnivati u toku 1958. godine radi izvođenja krupnih irigacionih objekata. Kasnije su dobile zvaničnu potvrdu i postale su predmet općeg isticanja. Prva komuna nazvana je »Sputnjik« (osnovana sredinom 1958). Vidi: S. Dapčević - Oreščanin, Sovjetsko-kineski spor i problemi razvoja socijalizma, Beograd, 1963, str. 102.

⁹ Rezoluciju CK KP Kine o osnivanju Komuna vidi u Spoljnopolitičkoj dokumentaciji, broj 1-2, 1959, str. 102.

¹⁰ Novi Ustav NR Kine vidi u: Međunarodna politika, broj 598, str. 15-19. Član 5 i 6 odnose se na tekst.

¹¹ Nakon 1958. rekordne po urodu žitarica, Kinu su zadesile tri nerodne godine. Vidi, B. Babić, spomenuto djelo, str. 116.

¹² Cheng Shih, spomenuto djelo, str. 2.

njenju stope investicija u tešku industriju i povećanju investicija u poljoprivredu. U skladu s tim smanjeni su porezi i obavezni otkup. Raznim mjerama poboljšavan je položaj lake industrije. Investicije u industriju kanalizirane su u one grane od kojih poljoprivreda ima neposredne koristi.

U traženju puta daljnjeg privrednog razvoja i dogradnje privrednog sistema na području ekonomske teorije pojavila su se dva temeljna gledišta. Očitovala su se i na političkom planu u vidu polarizacije mišljenja u najvišem političkom rukovodstvu. Na jednoj strani bila su gledišta onih koji su bili nezadovoljni novom ekonomskom politikom usklađivanja, odnosno koji su htjeli zadržati koncepciju »velikog skoka naprijed« uz određene korekcije. S druge strane bili su pristaše koncepcije takozvanog ekonomizma. Tvrdili su da je osnovno pitanje u razvoju kineske ekonomije povišenje narodnog dohotka i s tim u vezi životnog standarda. A taj cilj, po njima, može se postići samo podizanjem produktivnosti rada putem materijalnog stimuliranja proizvođača.

»Ekonomisti« su tražili da se država ograniči na opće zadatke, a poduzetima da se prepusti odlučivanje o proizvodnim planovima i reprodukciji. Smatrali su da dotadašnja politika provođena u proizvodnji otupljuje stvaralačku inicijativu, te da je zbog toga treba odbaciti i zamijeniti slobodnijim djelovanjem zakona vrijednosti i tržišta. U tom kontekstu je i njihovo traženje većeg stimuliranja seljaka, i prestrukturacija investicija u one djelatnosti gdje se brzo amortiziraju i donose odgovarajući profit.¹³

U vremenu »kulturne revolucije« stajališta ekonomista su odbačena. Za primjer uspješne organizacije privrednog života mimo tržišta i ekonomskih zakonitosti isticani su odnosi na naftonosnom polju Tachinga. Na tom industrijskom području proizvodni i drugi odnosi regulirani su na poseban način. Radnici su živjeli u seoskim naseljima, a njihove porodice bavile su se zemljoradnjom i uslužnim djelatnostima. Odluke su donošene u odborima, a svi radno sposobni stanovnici bavili su se proizvodnim radom. Tim i drugim mjerama, prema političkim ocjenama, udareni su temelji za prevladavanje naslijeđene klasne podjele rada i triju temeljnih suprotnosti: između grada i sela, industrije i poljoprivrede i umnog i fizičkog rada.¹⁴ Kako je proizvodna brigada Tachai (okruga Hsiyang, provincije Shansi) u provođenju nove etape u kolektivizaciji poljoprivrede postigla najzapaženije rezultate, to su kao mobilizatorske parole proizišle slijedeće konstatacije — »U poljoprivredi uči od Tachai«, a »u industriji od Tachinga«. Za vrijeme »kulturne revolucije« s tim se parolama vršila široka mobilizacija pučanstva na prestrukturiranju odnosa proizvodnje i daljnjem napretku ekonomije.¹⁵ Međutim, »kulturna revolucija« manje je imala utjecaja na ekonomski život kineskog društva, a veći utjecaj je izvršila u nadgradnji. Privreda je bila pogođena poremećajima, ali previranja nisu imala takvih posljedica kakve su bile na drugim područjima. Konkretno, postepeno se počelo odbacivati materijalno stimuliranje i prišlo se ponovnoj primjeni znatnog broja načela iz vremena provođenja ekonomske politike »velikog skoka naprijed«.

¹³ Stavove »ekonomista« i najznačajnijeg predstavnika Sun Jeh Fanga vidi kod: M. Draškić, spomenuto djelo, str. 245.

¹⁴ Navedeno prema D. Solajić, spomenuto djelo, str. 1281—82.

¹⁵ Cheng Shih, spomenuto djelo, str. 5.

Sve proklamirane, više ili manje cjelovite, ekonomske politike provedene su planskim i poreskim instrumentarijem. U dosadašnjem razvoju Kina je imala četiri petogodišnja plana i niz godišnjih planova. Posljednji petogodišnji plan dovršen je prošle godine. Golemu ulogu u provođenju planskih zadataka ima državni budžet. Svoje značenje nije izgubio i nakon stvaranja narodnih komuna i provođenja procesa decentralizacije. U pravilu cjelokupna novostvorena vrijednost koncentrira se u državnom budžetu. Ostvaruje se odgovarajućim poreskim instrumentarijem. Kao i drugdje i ovdje su tokom razvoja izvršene određene promjene. U prvim godinama nakon revolucije poreski instrumentarij je bio dosta kompliciran. Reformom pedesetih godina smanjeni su broj i vrsta poreza, a uveden je i porez na promet. Od 1953. godine četiri su grupe državnih budžetskih prihoda u primjeni. Uplate iz dobiti poduzeća postaju najznačajnija stavka državnog budžeta. Do 1958. poduzećima je ostajao onaj dio dobiti koji je bio namijenjen fondu premija. Kod izvanplanske dobiti odgovarajuće ministarstvo moglo je ostaviti do 40 posto dobiti poduzeću na samostalno raspolaganje. Amortizacija je također uklopljena u državni budžet, a putem ekonomsko-administrativnih organa distribuiraju se osnovna i obrtna sredstva.

Najznačajnija reforma u poreskom sistemu izvršena je u vrijeme decentralizacije. Cijeli sistem je pojednostavljen i premješten na veletrgovački promet. Ali nije ostao bez daljnjih modifikacija. Značajna inovacija izvršena je stvaranjem narodnih komuna. Zamišljene kao samodostatne proizvodne, potrošačke i administrativno-političke jedinice narodne komune dobile su samostalne izvore prihoda i posebne financijske organe. Od ubranih prihoda dio je ostajao komuni za pokriće određenih potreba, a ostatak od toga se uplaćivao u centralni budžet. Ako takva sredstva nisu bila dovoljna za obavljanje privrednih i neprivrednih funkcija komune, ona je mogla primijeniti dopunsko oporezivanje. U kineskom poreskom sistemu značajno mjesto zauzima porez na poljoprivrednu djelatnost. U primjeni je mehanizam poreza u naturi i obveznog otkupa. Poljoprivredna gospodarstva oporezivaju se prema prosječnom postizavanom dohotku. Kod toga za određene kategorije i rajone postoje znatne olakšice. Određena količina proizvodnje izvan je poreske osnovice i njome proizvođači slobodno raspolažu.¹⁶

Kao što i posljednji događaji pokazuju, o problemima kineskog privrednog sistema još postoje značajne kontraverze. Je li to eventualno dovođenje u pitanje koncepcije »poljoprivreda je osnova, a industrija vodeća privredna oblast« ili pak veće uvođenje stimulativnih metoda u kinesku ekonomiju, odnosno nešto treće, teško je odgovoriti. Podaci o zbivanjima u ovoj zemlji teško su dostupni. Primjera radi spomenimo da se statistički podaci o razvoju kineske ekonomije ne mogu dobiti. Zadnji službeni statistički podaci objavljeni su prije petnaestak godina.

Poseban splet problema kineskog privrednog sistema vezan je uz ekonomske odnose s inozemstvom. U razdoblju nakon »kulturne revolucije« Kina se počela politički i ekonomski šire otvarati prema svijetu. Odnose s inozemstvom Kina regulira na principima državnog monopola vanjske trgovine. Robna razmjena i drugi oblici ekonomskih odnosa odvijaju se u skladu sa zacrtanim planskim zadacima. Konkretno, robna razmjena vrši se po unaprijed

¹⁶ T. Nagy, Poreski sistem zemalja SEV-a i NR Kine, Zagreb, 1972, str. 74—81.

utvrđenom godišnjem planu, koji je usaglašen s petogodišnjim planom privrednog razvoja. Sav izvoz i uvoz podliježe odobrenju, a ostvarene devize ustupaju se Narodnoj banci Kine.

Centralni organ za vođenje vanjske trgovine je odgovarajuće ministarstvo. Pored Ministarstva vanjske trgovine postoji i Komitet za unapređenje vanjske trgovine. Iako nema ovlasti državne ustanove igra značajnu ulogu u pitanjima s tog područja, posebno ako su u pitanju odnosi sa zemljama s kojima Kina nema uspostavljene službene kontakte. Realizaciju zacrtane politike Ministarstvo povjerava određenim trgovinskim i posredničkim poduzećima.

Devizno poslovanje s inozemstvom obavlja nekoliko banaka. Prije svega tu je riječ o Narodnoj banci Kine. Ta institucija s velikim brojem filijala u zemlji strogo je centralizirana. Transakcijama s inozemstvom može se baviti i Banka Kine. Specijalizirana je za poslove sa zapadnim zemljama. U zemlji i inozemstvu ima svoje filijale. Najznačajnije vanjsko predstavništvo je u Londonu. Banka je mješovita organizacija. Njena su sredstva u visini dvije trećine državnog i jedne trećine privatnog porijekla.

Pored ovih u Kini ima još šezdesetak banaka, od kojih je manji dio također ovlašten za određene transakcije s inozemstvom. Sve su, međutim, pod strogim nadzorom Narodne banke.¹⁷

Otvaranje Kine prema svijetu očituje se i u porastu njene robne razmjene. Prema ocjenama, ukupna vrijednost trgovinske razmjene NR Kine sa svijetom u 1973. godini iznosila je oko 8 milijardi dolara. U odnosu na prethodnu godinu to je porast za gotovo dvije i po milijarde. Najveći porast u razmjeni zabilježen je sa Sjedinjenim Američkim Državama. Karakteristično je da u strukturi uvoza Kine iz SAD, Kanade i Australije žitarice zauzimaju najznačajnije mjesto. Računa se da su zastupljene sa gotovo 80 posto. Kina je posebno ojačala razmjenu sa zemljama u razvoju i razvijenim kapitalističkim državama.¹⁸

U dvadeset petogodišnjem razvoju i pored svih skokova i promjena u privrednom sistemu NR Kina je znatno unaprijedila svoju proizvodnju. Zbog visoke akumulacije¹⁹ narodni dohodak je stalno u porastu. Od 1950. do 1970. nekoliko puta je povećan. Ukupan narodni dohodak posljednje godine promatranog razdoblja Međunarodni monetarni fond i Svjetska banka procjenjuju na 130 milijardi dolara.²⁰

Zbog dinamične industrijalizacije u pređenom razdoblju znatno je izmijenjena struktura privrednih sektora i grana i struktura njihova udjela u stvaranju narodnog dohotka. Dok je 1952. poljoprivreda u stvaranju narodnog dohotka sudjelovala s oko 60 posto, a industrija sa samo 18 posto, u 1970. došlo je do znatnog pomicanja i pada udjela poljoprivrede na 40 posto i povećanje udjela industrije na 35 posto. I u tome se vidi očit industrijski napredak Kine.²¹

¹⁷ Priručnik stranih deviznih propisa, dio III, Privredni pregled, Beograd, 1975, str. III.

¹⁸ Isti izvor daje pregled Kineske razmjene s inozemstvom po područjima. Za razmjenu s razvijenim kapitalističkim državama vidi *China's Trade — Leap Forward*, *The Economist*, April, No 3, 1976, p. 112.

¹⁹ Procjenjuje se da je 1970. godine 27 posto narodnog dohotka išlo u akumulaciju, a 73 posto u potrošnju. Vidi: H. Chambre, *L'économie de la Chine — Estimations Sovietiques*, *Problèmes économiques*, No 1273, 1972, p. 20.

²⁰ Isti izvor, str. 18.

²¹ Isto, str. 19.

Napredak je vidljiv i kroz naturalne veličine pojedinih vrsta proizvoda. Prema procjenama vršenim s više strana, jer izvornih podataka nema, u Kini je 1957. proizvedeno 20 milijardi kilovat sati električne energije, 6 milijuna tona željeza i nešto više od 5 milijuna tona čelika, 5 milijardi metara platna, oko 170 milijuna tona žitarica, milijun tona šećera itd. Do 1970. godine proizvodnja je povećana, i to: električne energije na 75 milijardi kilovat sati, željeza na 18 milijuna tona, čelika na 16 milijuna tona, platna na 9 milijardi metara, žitarica na 200 milijuna tona i šećera na gotovo 2 milijuna tona.²²

U godinama koje su neposredno za nama Kina je poduzimala značajne napore da svoju ekonomiju dalje unaprijedi. To je posebno vidljivo iz transfera tehnologije i nastojanja da se znatan dio novih investicija plasira u strojeve i postrojenja.²³ Računa se da oko trideset posto kineskog uvoza otpada na proizvodnu opremu. Takvom politikom Kina je vidljivo razvila mnoge industrije. To je posebno slučaj s teškom industrijom i proizvodnjom nafte. Sve do nedavno proizvodnja nafte bila je neznatna. Sada se, međutim, ubrzano razvija. Računa se da je Kina 1973. godine proizvela oko 50 milijuna tona (a od toga više od 40 posto u rajonu Tachinga). Postoje procjene po kojima će Kina u narednom desetljeću postati proizvođač svjetskog značenja.²⁴

Sve osnovne značajke na kojima je zasnovan privredni sistem NR Kine došle su do izražaja i u novom Ustavu, donesenom početkom prošle godine. Tu se nedvosmisleno ističe da je državni sektor privrede vodeća snaga nacionalne ekonomije, te da država unapređuje proizvodnju putem planiranog i proporcionalnog razvoja socijalističke privrede. Kod toga cjelokupni privredni razvoj rukovodi se općom postavkom o »poljoprivredi kao osnovnom i industriji kao vodećem faktor«, a u cilju postepenog poboljšavanja materijalnog i kulturnog života naroda.

U provođenju toga država se naslanja na dva oblika vlasništva: socijalističko vlasništvo čitavog naroda i socijalističko kolektivno vlasništvo radnog naroda. Državno vlasništvo nad rudnim i drugim bogatstvom poistovjećuje se s vlasništvom čitavog naroda.

Na području poljoprivrede Ustav inzistira na narodnim komunama. U njoj se integriraju vladina administracija i privredno upravljanje. Specifičan sistem organizacije proizvodnje u narodnim komunama utemeljen je u trojnom vlasničkom obliku. Nije tu, naravno, riječ o klasičnoj sadržini »vlasništva«, već o novoj specifično kineskoj — kao proizvodnoj i obračunskoj kategoriji.

Kad se na kraju procjenjuje kineski privredni sistem i njegov razvoj u proteklom vremenu moraju se konstatirati dvije stvari. Prvo, privredni sistem u proteklom razdoblju doživljavao je značajne oscilacije. One su ostavile brojne pozitivne, a ponekad i značajne negativne posljedice na eko-

²² Isto, str. 21. Časopis je donio podatke iz više izvora. Ovdje se na strani 22. susreću procjene s Tajvana i procjene W. Klatta iz *Die Wirtschaftliche Entwicklung China's*, Neu Zürcher Zeitung, od 25. 9. 1970.

²³ U tom pogledu instruktivan je članak R. F. Dernbergera, *The Transfer of Tehnology to China*, u *Asia Quarterly*, No 3, 1974, koji prenosi *Problemes Economiques*, No 1420, od 30. IV 1975.

²⁴ Ovo je procjena First Nacional City Bank of New York, kako je prenose *Problemes Economiques*, No 1420, od 30. IV 1975. U tom pogledu ima i upozorenja da ne treba očekivati da će Kina postati dalekoistočna Saudijska Arabija. Vidi o tome *China's Trade — Leap Forward*, *The Economist*, April, 1976, p. 112.

nomiju. Drugo, te oscilacije dobrim dijelom proizlazile su iz svestranih nastojanja da se prevlada vječitá borba za osiguranje osnovne egzistencije golemog pučanstva. Tu, dakako, treba imati na umu i težnju da se iz relativno nerazvijenih proizvodnih snaga postigne maksimum rezultata. Upravo zbog toga su u privrednom sistemu ponekad bili prisutniji politički od ekonomskih impulsa, pomoću kojih se htio ubrzati ekonomski razvoj. Ali i pored svih teškoća nesporno je da je NR Kina na području društvene materijalne proizvodnje postigla velike rezultate.

KARAKTERISTIKE NOVOG POKRETA KINAZIJE

U posljednjem desetljeću prošlog stoljeća u Kini je došlo do velikih promjena. U početku je riječ o ekonomskim promjenama, a zatim o političkim. U ovom tekstu pokušat ćemo prikazati glavne karakteristike ovog pokreta.

Prvo, što se tiče ekonomije, treba istaknuti da je Kina u posljednjem desetljeću postigla velike rezultate. Upravo zbog toga su u privrednom sistemu ponekad bili prisutniji politički od ekonomskih impulsa, pomoću kojih se htio ubrzati ekonomski razvoj. Ali i pored svih teškoća nesporno je da je NR Kina na području društvene materijalne proizvodnje postigla velike rezultate.

Drugo, te oscilacije dobrim dijelom proizlazile su iz svestranih nastojanja da se prevlada vječitá borba za osiguranje osnovne egzistencije golemog pučanstva. Tu, dakako, treba imati na umu i težnju da se iz relativno nerazvijenih proizvodnih snaga postigne maksimum rezultata. Upravo zbog toga su u privrednom sistemu ponekad bili prisutniji politički od ekonomskih impulsa, pomoću kojih se htio ubrzati ekonomski razvoj. Ali i pored svih teškoća nesporno je da je NR Kina na području društvene materijalne proizvodnje postigla velike rezultate.

U ovom tekstu pokušat ćemo prikazati glavne karakteristike ovog pokreta. Prvo, što se tiče ekonomije, treba istaknuti da je Kina u posljednjem desetljeću postigla velike rezultate. Upravo zbog toga su u privrednom sistemu ponekad bili prisutniji politički od ekonomskih impulsa, pomoću kojih se htio ubrzati ekonomski razvoj. Ali i pored svih teškoća nesporno je da je NR Kina na području društvene materijalne proizvodnje postigla velike rezultate.

1. Ovdje se koristi termin "ekonomski sistem" koji se odnosi na cjelokupni društveni sistem, a ne samo na privredni sektor. Ovo je važno jer u Kini postoji jaka povezanost između ekonomije i politike. Također, treba napomenuti da su ove promjene bile rezultat dugogodišnjeg procesa reformi koje su započele u početku 1970-ih godina. Osim toga, treba istaknuti da su ove promjene bile rezultat dugogodišnjeg procesa reformi koje su započele u početku 1970-ih godina. Osim toga, treba istaknuti da su ove promjene bile rezultat dugogodišnjeg procesa reformi koje su započele u početku 1970-ih godina.